

УДК 338.48
ББК 65.9 (4 УКР)

Мендела І.Я.

РОЗВИТОК ІНТРАПРЕНЕРСТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ КУРОРТНОЇ СФЕРИ

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім.В.Стефаника”,
Міністерство освіти і науки України,
факультет туризму,
кафедра готельно-ресторанної та курортної справи,
вул. Галицька, 201б, м. Івано-Франківськ,
76008, Україна,
тел.: 0342778801,
e-mail: mendela__i@ukr.net

Анотація. Поняття “інтрапренерства” надзвичайно поширене у західному менеджменті. Сутність його полягає в наданні працівнику, який має перспективну ідею, можливості використати ресурси підприємства для її здійснення, реалізуючи тим самим свої підприємницькі можливості. Партнерство в інноваційній діяльності має визначальне значення для результативності її здійснення. Партнерство зовсім не припускає повної рівності: для професійного партнерства характерно те, що старші за посадою партнери отримують більшу винагороду і менше займаються поточною роботою, ніж молодші партнери. На основі чинників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємницької діяльності, відмінностях, які характеризують підприємництво в туристично-рекреаційній сфері, тенденцій розвитку, здобутків економічної науки виявлено, що розвитку підприємств курортної сфери сприятиме стимулювання інтрапренерства всередині підприємства. Система менеджменту, економічні показники ефективності діяльності та ділової активності, якості послуг, інтеграція, кластеризація, співпідприємництво та інтрапренерство забезпечують реалізацію підприємницької концепції.

Ключові слова. Інтрапренерство, інтелектуальний продукт, інноваційна ідея, інтракапітал, соціальне партнерство, свобода підприємництва, санаторно-курортні і оздоровчі заклади, курортний потенціал, курортна сфера.

Mendela I. Ya.

DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP AT THE RESORT BUSINESS ENTERPRISES

Vasyl Stefanyk Precarpathian national university,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Faculty of Tourism,
Chair of Hotel, Restaurant and Resort Business,
Galyska Str., 201 b, Ivano-Frankivsk,
76008, Ukraine,
tel.: 778801,
e-mail: mendela__i@ukr.net

Abstract. The term “entrepreneurship” is exceedingly widespread in the western management. Its essence is to provide the employee, who has a perspective idea with the possibility to use the company's resources for its implementation, thereby realizing one's business opportunities. It can be viewed as an activity of the enterprise to achieve goals on the basis of the use of business opportunities. The partnership in the innovative activity is crucial for the effectiveness of its implementation. The partnership does not imply complete equality: professional partnership is characterized by the fact that senior ex official partners receive greater rewards and are less involved in the current work than younger counterparts. The scientific approaches concerned in developing and

realization of business conception are particularly relevant in terms of overcoming the economic crisis, effective development and specialization of regional tourist and recreational complexes. The advantages of the entrepreneurship over traditional ways of tourism and recreational activities' organization are singled out. The principles of behavior of market participants on the market of resort services are defined. The peculiarities of service enterprises are distinguished. The process of stimulating development of company entrepreneurship at resort business enterprise is considered. Based on factors of external and internal environment of business activity, differences that characterize entrepreneurship in tourism and recreation industry, trends of development, achievements of economics it was found that resort business development will stimulate entrepreneurship within the enterprise. Management system, economic indicators of business activity effectiveness, quality of service, integration, clustering, coenterprising and entrepreneurship provide realization of enterprising conception.

Key words: Entrepreneurship, intellectual product, innovative idea, intracapital, social partnership, free enterprising, sanatorium, spa and rehabilitation institutions, resort industry.

Вступ. Стратегія підприємств курортної сфери передбачає розвиток їх інноваційної діяльності. Виникнення інтрапренерства зумовлене тенденціями соціально-економічного розвитку суспільства.

Питанням дослідження розвитку підприємництва, оцінки ефективності підприємницької діяльності присвячені праці таких провідних учених, як: І.В. Бережної, О.О. Гетьмана, О.М. Ілюшиної, В.М. Кислого, С.Ф. Покропивного, В.М. Шаповала. Однак у дослідженнях вітчизняних учених існує низка не вирішених питань, що потребують подальших поглиблених досліджень. Зокрема, не розглядаються питання інноваційної діяльності підприємств курортної сфери, зокрема втілення системи інтрапренерства для розвитку існуючого підприємства.

Постановка завдання. Метою даної роботи є визначення суті та аналіз використання інтрапренерства в діяльності підприємств курортної сфери. Інтрапренерство беззаперечно є елементом інноваційної діяльності та являє собою внутрішнє підприємництво.

Результати. Створення та використання інтелектуального продукту, реалізація інноваційних ідей у вигляді готового товару (послуги) на ринку – напрями інноваційної діяльності, який є важливим фактором економічного розвитку.

Сучасні тенденції розвитку економіки України зумовили зміни в підході до інноваційної діяльності в сфері послуг, зокрема в курортній галузі.

Підприємство, яке реалізовує курортні послуги, створює умови для інноваційних ідей та виділяє ресурси на їх втілення є інноваційно-активним. Завдяки реалізації таких ідей підприємство активізує творчий потенціал працівників та може втілювати в життя різноманітні нововведення, спрямовані на розвиток самого підприємства. Співробітники, які мають високий освітньо-кваліфікаційний рівень для створення інноваційних продуктів, не зацікавлені у підвищенні продуктивності, пошуку нових можливостей, скільки остерігаються ризиків, пов'язаних з новаторськими ідеями.

В таких випадках керівництву слід звертати увагу на інтрапренерство, яке розуміється як розвиток духу підприємництва усередині підприємства, створення умов для розвитку інноваційних продуктів, особливо в курортній галузі. Створення сприятливого виробничого клімату на підприємстві стимулює до творчості працівників, розвитку новаторських ідей.

Інтрапренерство – розвиток духу підприємництва усередині існуючого підприємства, яке полягає в створенні відповідних передумов для розвитку новаторських підприємницьких ідей [1, с. 70].

Для того, щоб розвивати інтрапренерство на підприємстві, необхідно виділяти ресурси (інтракапітал) для створення інноваційних ідей та для їх практичної реалізації.

Стимулювання інтрапренерства сприятиме створенню нових інноваційних продуктів, які можуть бути реалізовані на існуючій матеріальній та ресурсній базі курортного підприємства, що в свою чергу, сприятиме підвищенню чистої рентабельності активів.

Метою інтрапренерства в курортній галузі загалом є підвищення ефективності підприємства за рахунок:

- стимулювання творчих ідей працівників підприємства;
- раціонального використання ресурсів підприємства;
- негайної реакції на зміни, які відбуваються в курортній сфері;
- використання творчого потенціалу працівників;
- виявлення нових потреб споживачів на ринку курортних послуг;
- реалізації наявних виробничих потужностей;
- можливості реалізації новаторських ідей;
- створення бази для подальшої реалізації інноваційних ідей.

Розвиток інтрапренерства повинен забезпечити ефективну діяльність підприємства, стимулюватиме творчість працівників та створюватиме умови для творчої праці. Необхідне виділення інтракапіталу (підприємство повинне володіти необхідними ресурсами) для розвитку інтрапренерства.

Підприємства сфери послуг мають такі особливості [4; 6; 7]:

– необхідність стандартизації технологічного процесу, оскільки висока (належна) якість послуги досягається в результаті чіткого виконання необхідних операцій (технологічних дій);

– для організації виробництва необхідно порівняно менший обсяг інвестицій, що пояснюється меншою вартістю основних фондів та невеликими обсягами оборотних активів, що задіяні в процесі виробництва;

– висока швидкість обороту оборотного капіталу підприємств (закладів);

– обмежена сфера діяльності, що обумовлено локальним характером послуги як економічного блага;

– наявність підрозділу (служби) клієнтської взаємодії, оскільки послуга надається лише в результаті контакту надавача та споживача;

– невеликі розміри підприємств (малі, середні), що обумовлено локальним характером ринкової пропозиції та необхідністю динамічного реагування на зміни кон'юнктури.

В зв'язку з такими особливостями підприємств курортної сфери, можна сказати, що розвитку інтрапренерства на підприємстві сприятиме дух та механізм підприємництва при використанні принципів поведінки суб'єктів господарювання на ринку курортних послуг. Такими є принципи соціального партнерства, самостійного формування програм діяльності, залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших ресурсів, використання яких не заборонене або не обмежене чинним законодавством, вільного розпорядження прибутком, що залишився після внесення платежів, встановлених чинним законодавством та свободи підприємництва (рис. 1).

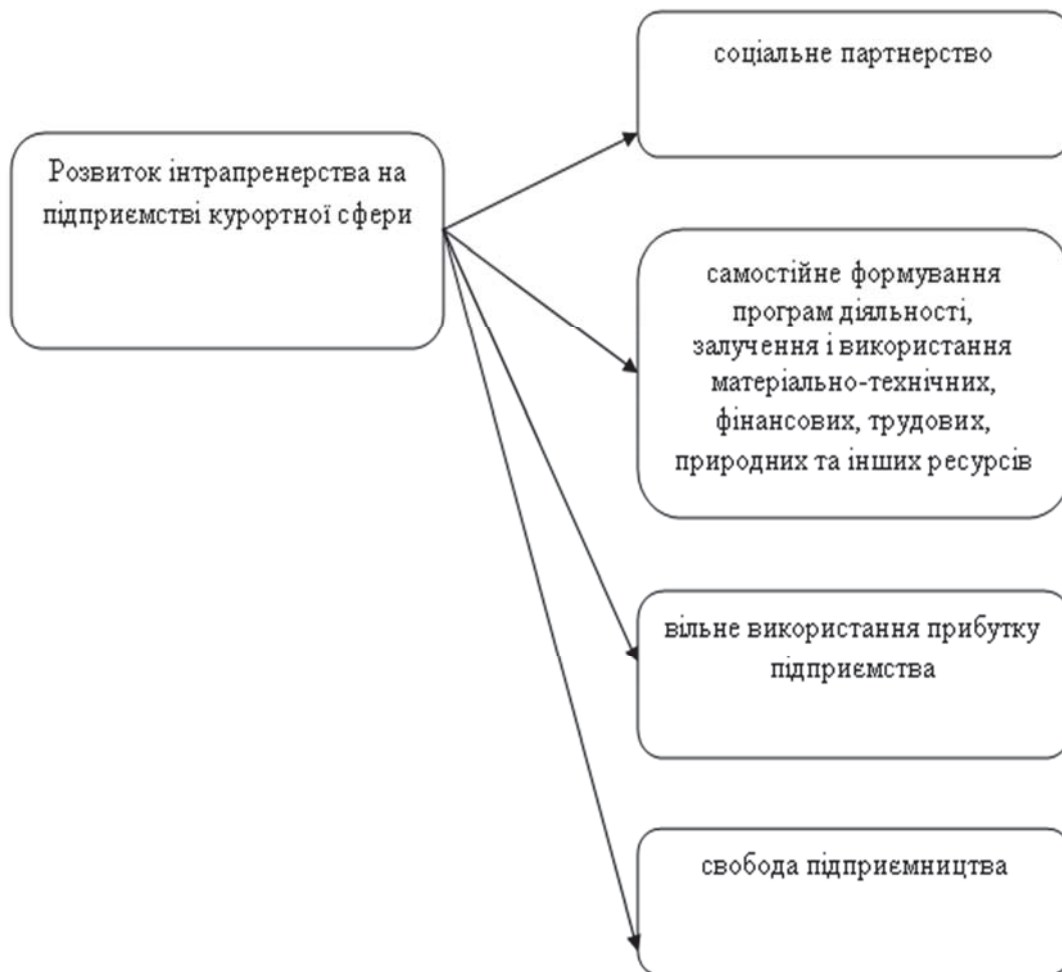

Рис. 1. Принципи поведінки суб'єктів господарювання на ринку курортних послуг
Fig. 1. Principles of behavior of undertakings on the market of resort services

Принцип соціального партнерства, виходячи із широти охоплення поведінкових аспектів і напрямів їхньої реалізації, визначає будь-яку розвинуту ринкову економіку як соціально орієнтовану [2, с. 34].

Поняття «свободи підприємництва» є відносним, тому що визначається умовами здійснення підприємницької діяльності.

Ці принципи конкретизуються через певні локальні засади саморегуляції господарської поведінки [2, с. 35–36]:

– спільність комерційних інтересів і постійний пошук засобів максимального задоволення потреб споживачів;

– взаємовигідність ділових стосунків, що передбачає забезпечення достатнього прибутку партнерам за господарськими угодами;

– рівноправність у взаємовідносинах, що означає однакову відповідальність за порушення умов угоди, альтернативу у виборі контрагентів господарських зв'язків;

– відповідальність перед кінцевим споживачем продукції всіх суб'єктів господарювання (виробників, продавців, торгових посередників), що беруть участь у виробництві та обігу товарів;

– самообмеження особистого споживання, добровільне прагнення постійного виробничого інвестування, якісного задоволення нових суспільних потреб, створення додаткових робочих місць;

– підпорядкування виробничої та комерційної діяльності не досягненню короткочасних успіхів, а забезпеченню стійкого економічного стану підприємства в тривалій перспективі;

– досягнення комерційної переваги тільки завдяки інноваційним перетворенням в усіх сферах діяльності.

Запровадження плати за користування рекреаційним ресурсом спрямовано не лише на отримання позитивних економічних результатів (податкові надходження), а в першу чергу, на дбайливе та заощадливе користування цим ресурсом. Вважається, що висока ціна на певний рекреаційний ресурс змушує користувачів (споживачів) використовувати лише мінімально необхідний (економічно доцільний) обсяг цього ресурсу [3, с. 140].

Стимулювання розвитку інтрапренерства на підприємстві курортної сфери сприятиме ефективній діяльності підприємства і сприятиме в здоланні економічних бар'єрів. Керівництву підприємства необхідно створити всі умови для пошуку та заохочення висунутих ідей чи нових рішень.

Внаслідок використання інтрапренерства на підприємстві відбудеться розвиток власних технологічних можливостей, реалізація можливості комерціалізації ресурсів чи отримання кредиту, розвиток інтелектуального потенціалу, підвищення професіоналізму. Також є можливим перетворення власника ідеї на партнера чи співвласника, утворення нових підприємницьких одиниць.

Однак, на сьогодні проблемним залишається неефективне та недостатньо раціональне використання ресурсів, невідповідність рівня розвитку туристичної індустрії наявному потенціалу. Недостатньо використовується потенціал для розвитку туризму в сільській місцевості як основного напрямку зменшення безробіття та подолання бідності в регіоні.

В останній час через значне скорочення об'ємів фінансування за рахунок бюджетів та коштів фондів соціального страхування, послаблення координації діяльності з боку держави, відсутність капіталовкладень та інновацій, відбулось значне скорочення чисельності санаторних закладів, їх перепрофілювання, а також погіршення їх матеріально-технічної бази (табл.1) [9].

Таблиця 1

Кількість санаторно-курортних і оздоровчих закладів в Україні*, од.

Table 1

Number of sanatorium, spa and rehabilitation institutions in Ukraine*, units

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади	Роки				Відношення 2014 до 2012 р. (+,-)
	2005	2010	2012	2014	
Усього	3245	3011	3012	1928	-1084
У тому числі: Санаторії	465	456	453	187	-266
Пансіонати з лікуванням	59	54	55	16	-39
Санаторії-профілакторії	291	234	224	118	-106
Будинки відпочинку, пансіонати	321	290	280	228	-52
Бази відпочинку	2052	1948	1979	1367	-612
Заклади 1-2 денного перебування	57	29	21	12	-9

* Дані за 2014 р. наведено без врахування закладів, розміщених у Автономній Республіці Крим.

Складено автором на основі [9].

Зменшення кількості санаторно-курортних закладів пов'язано з тим, що вказані заклади створювалися у радянський період, як правило, при підприємствах, установах, організаціях, і фінансувалися за рахунок прибутку засновників, а в роки незалежності підприємства відчували погіршення фінансового стану і були схильні позбавлятися так званих «непрофільних активів», у тому числі й об'єктів соціальної інфраструктури, куди входять і оздоровчі заклади.

Нині ринки курортних послуг в багатьох країнах розвиваються швидкими темпами, оскільки уряди та регіональні органи влади надають курортній діяльності певну підтримку, оскільки така діяльність:

- збільшує доходи до місцевих бюджетів (окремі регіони отримують основні надходження саме завдяки курортній діяльності);
- сприяє створенню робочих місць з достатнім рівнем доходу;
- максимізує рентні платежі;
- сприяє розвитку соціальної інфраструктури;
- каталізує зростання рівня життя місцевого населення.

Розвитку таких підприємств сприятиме використання інтрапренерства, оскільки підприємства курортних послуг на сьогодні все-ж-таки обирають традиційні напрямки розвитку.

Традиційними напрями розвитку туристично-рекреаційної сфери є:

- розвиток нових туристичних продуктів та послуг;
- збереження заповідних територій та екосистем;
- розвиток рекреаційних зон та курортно-лікувальних продуктів;
- розвиток спортивно-туристичної інфраструктури;
- просування туристичних продуктів та послуг на туристичні ринки.

В Україні першочерговим є створення організаційно-економічних передумов активізації підприємницької діяльності. Зарубіжний досвід та аналіз вітчизняної практики господарювання дають змогу стверджувати, що державна політика щодо активізації підприємницької діяльності має передбачати [2, с. 44]:

– створення економічних, правових і соціальних передумов, що забезпечували б розвиток ефективного бізнесу (прискорення виходу вітчизняної економіки з кризового стану, стабілізації економічної та політичної ситуації; швидке завершення реальної трансформації відносин власності; забезпечення державних гарантій свободи підприємництва; зміцнення національної грошової одиниці; зниження інфляції до мінімальних меж);

– практичну реалізацію державної системи підтримки всіх напрямів підприємництва (завершення формування належної ринкової інфраструктури; реалізація системи фінансової підтримки підприємництва, включаючи формування стартового капіталу; створення умов для зовнішньоекономічної діяльності; започаткування прогресивної системи підготовки кадрів для сучасного бізнесу; максимально можлива активізація малого підприємництва).

Активізація інноваційних процесів у санаторно-оздоровчих та курортних закладах передбачає реалізацію нововведень не тільки у вузькому напрямку (наприклад, удосконалення методики надання медичних процедур), а охоплює всі напрями діяльності, що впливають на ефективність показників діяльності, зокрема, система управління (в т.ч. менеджмент персоналу), маркетинг, фінанси, постачання тощо.

Висновки. Отже, інтрапренерство полягає в наданні працівникові, який має перспективну ідею, можливості використати ресурси підприємства для її здійснення, реалізуючи тим самим свої підприємницькі можливості. Розвиток курортного потенціалу стримується через невирішеність низки питань організаційно-економічного забезпечення курортних територій. Натомість розвиток курортів та курортних

територій в Україні відбувається в умовах впливу деструктивних тенденцій, що пов'язано з об'єктивними (економічна криза, недостатність інвестицій) та суб'єктивними (корупція, недосконалість законодавства) причинами [5; 8; 10]. У сучасних соціально-економічних умовах виникає необхідність використання інтрапренерства із метою розвитку курортів. Таке стимулювання має базуватися на застосуванні інноваційних підходів до розробки та впровадження відповідних рішень.

1. Гетьман О.О. Економіка підприємства : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.О.Гетьман, В.М.Шаповал. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 488 с.
2. Економіка підприємства : підручник ; за заг.ред.С.Ф.Покропивного. – [Вид.3-тє, без змін.] – К. : КНЕУ, 2006. – 528 с.
3. Зорин И.В. Энциклопедия туризма / И.В.Зорин, В.А.Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 610 с.
4. Ілюшина О.М. Результати фінансово-економічної діяльності курортно-туристичних підприємств як індикатор ефективності використання кадрового забезпечення курортно-туристичного регіону / О.М.Ілюшина // Сталій розвиток економіки. – 2012. – №4 (14). – С.135-140.
5. Кислий В.М. Аналіз передумов формування ринку рекреаційних послуг в Україні / В.М.Кислий, Г.М.Шевченко // Механізм регулювання економіки. – 2007. – №2. – С.27-36.
6. Покропивний С.Ф. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність / С.Ф.Покропивний, В.М.Колот. – К. : Вища школа, 1998. – 288 с.
7. Ткаченко Т. Особливості управління закладами санаторно-курортної сфери / Т.Ткаченко, С.Костін // Вісник Львівського університету. – 2008. – Вип.24. – С.121-127.
8. Бережна І.В. Проблеми оцінки рекреаційного потенціалу [Електронний ресурс] / І.В.Бережна. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/berezhna.htm.
9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / І.В.Бережна. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Захарченко П.В. Динамические модели управления предложением курортно-рекреационных услуг [Электронный ресурс] / П.В.Захарченко. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_tourism/zaharchenko.htm.

References

1. Getman, O.O., and V.M.Shapoval. *Enterprise Economics: A Manual for Students of Higher Educational Institutions*, Center of Educational Literature, 2006.
2. *Economics of the enterprise: Textbook*. Edited by S.F.Pokropyvnyi. 3rd, KNEU, 2006.
3. Zorin, I.V., and V.A. Kvartal'nov. *Encyclopedia of Tourism, Finances and Statistics*, 2000.
4. Iliushyna, O.M. "Results of financial and economic activity of resort and tourist enterprises that are an indicator of efficiency of using of resort and tourist region staffing." *Sustainable development of the economy*, no. 4 (14), 2012, pp. 135-140.
5. Kyslyi, V.M., and G.M. Shevchenko. "Analysis of the preconditions o forming of recreation services market in Ukraine." *Mechanism of regulation of the economy*, no.2, 2007, pp. 27-36.
6. Pokropyvnyi, S.F., and V.M. Kolot. *Entrepreneurship: Strategy, Organization, Effectiveness*, High school, 1998.
7. Tkachenko, T., and S. Kostin "Peculiarities of management of institutions of sanatorium and resort area." *Visnyk of Lviv National University*, no. 24, 2008, pp.121-127.
8. Berezhnaia, I.V. "Problems of estimation of recreational potential." All about tourism, tourlib.net
9. State Statistics Service of Ukraine, www.ukrstat.gov.ua. Accessed 20 Apr. 2017.
10. Zakharchenko P.V. "Dynamic models of management of the offer of resort and recreational services." All about tourism, tourlib.net. Accessed 19 Apr. 2017.

Рецензенти:

Баланюк І.Ф. – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, заслужений діяч науки і техніки України ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника";

Ємець О.І. – к.е.н., доц. кафедри теоретичної та прикладної економіки ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника".